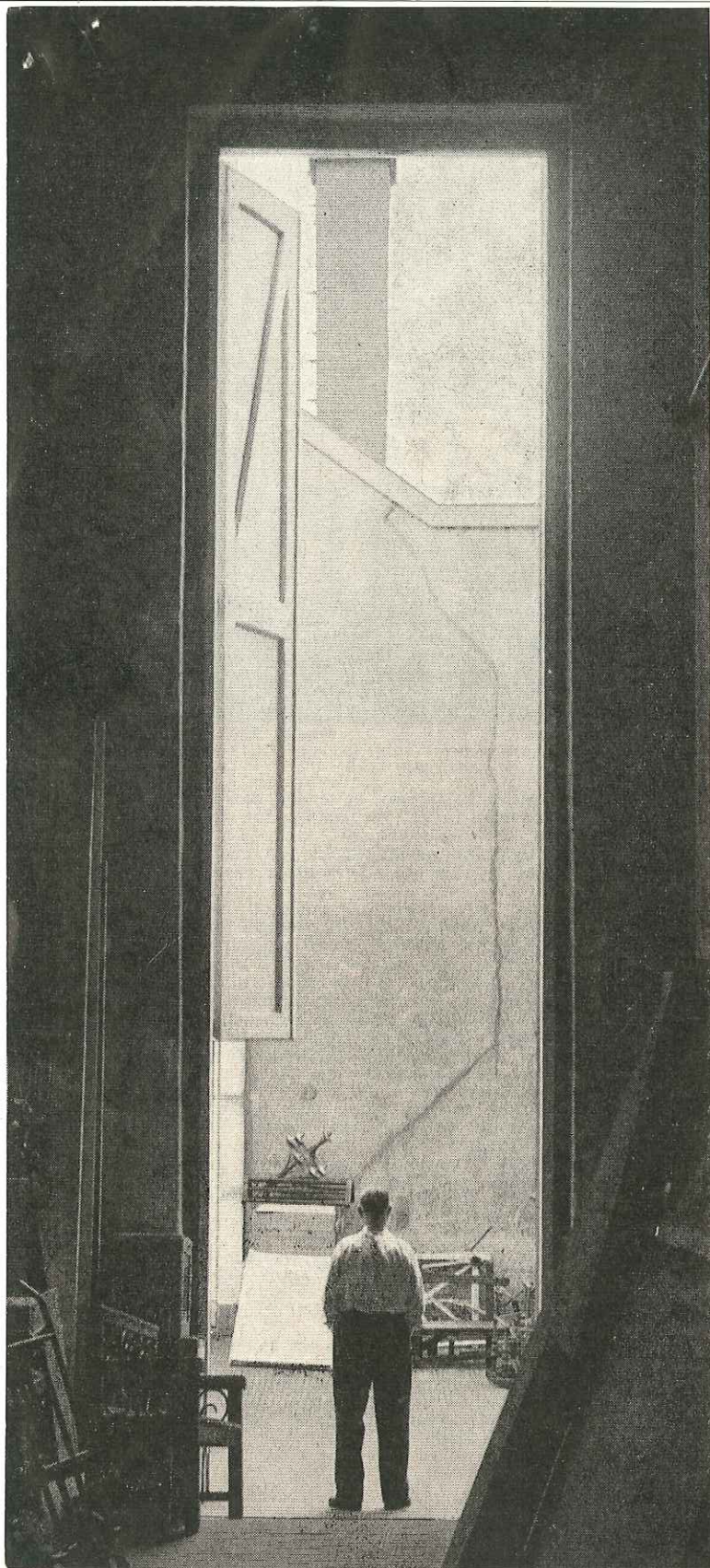

*Den Haag en Wj
Juni 1960*

**Achter
de
schermen
van
de
Konink-
lijke
Schouw-
burg**

Gezellig is het, daar achter en naast het toneel van de Koninklijke Schouwburg aan het Korte Voorhout 3. Terwijl op de planken de kersentuin kunstmatig staat te bloeien, stapt een acteur van de Haagsche Comedie, met een reusachtige Russische baard, op krakende laarzen heen en weer. Hij moet direct opkomen. Hij stuift het toneel op, maar wat de honderden jongelui in de zaal — er is op deze donderdagmiddag een schoolvoorstelling — niet zien, is, dat hij snel nog een grapje maakt met een groepje acteurs en actrices, dat een plaatsje op een groep verdwaalde fauteuils heeft gevonden.

In Tsjechows stuk komt een enerverend gedeelte, dat ieders aandacht vraagt. Een toneelknecht met in de hand wat bellen, waarmee hij straks bedriegelijk echt het geluid van een arreslede, althans van de belletjes van het tuig, zal nabootsen, sluipt naderbij. In de zaal is het zo stil, dat men zich afvraagt of de bezoekers verdwenen zijn, maar dan davert ineens een vrolijk gelach. Uit een deur achter het toneel stroomt een rij spelers, die onder drukke kout hun deel gaan bijdragen. Nu mag het weer, het lawaai maken. Ook Bob van Leersum mengt zich in het gesprek, dat de toeschouwers de illusie geeft van een nabijgelegen balzaal.

De heer van Leersum, directeur sinds 1952, is hier op vertrouwd terrein. De jaren, dat hij zélf acteerde, is hij nog niet vergeten. „Het moet voor iemand, die voor het eerst achter het toneel staat een rare gewaarwording zijn” zegt hij. Dat is het ook. De indruk is eenvoudig verbijsterend. Iedereen loopt door elkaar en toch gaat het ordelijk toe.

Soms is het muisstil, dan weer barst er lawaai los. Het ene moment heerst er schemer, een volgend ogenblik flitsen de schijnwerpers aan. Het enige vaste punt is de brandweerman. Hoewel, met dat uniform, zou hij echt zijn of bij het spel horen?

Een waarlijke oase in deze baaierd blijkt te zijn de toneelmeester, de heer N. Meulink. In een gang naast een deur waarop „Paul Steenbergen” staat, stapt hij zijn kantoortje, dat „toneelmeester” vermeldt, binnen. „Hoe wij zo precies weten waar alles moet staan?” vraagt hij zelf. „Kijk”. Uit een stapel rollen, grabbelt hij er een tevoorschijn. „Voor elke voorstelling ontvang ik van het atelier van de Haagsche Comedie (vaste bescpeler van de schouwburg sinds 1947) een plattegrond, waarop duidelijk de opstelling van de diverse acties staat aangegeven. Hier een kastje, daar de ontbijttafel, ginds een boekenkast en de bloempot die kapot gegooit gaat worden op een bijzettafeltje in die hoek. Van tevoren meten we de onderlinge afstanden. Het mag in werkelijkheid wel eens een tikje schelen, maar toch niet teveel. De lampen zijn ook op verschillende objecten gericht. Een oude heer, die bijvoorbeeld op een divan de laatste adem zal uitblazen, hetgeen op die divan wegstervend licht vereist, mag deze handeling natuur-

Dat een ervaren toneelspeler zich niet door een onverwacht voorval uit zijn rol laat vallen, aldus het Haags Dagblad, bewees Paul Steenbergen onlangs tijdens de opvoering van „Tweemaal Napoleon”. In zijn creatie van een oude, vermoeide heerser werd hij en het publiek in de zaal plotseling gestoord door een hevige klap achter de coulissen. De klap was te luid om te negeren, dus reageerde Steenbergen razend snel met deze woorden: „O, dat is natuurlijk de kamerdienaar”

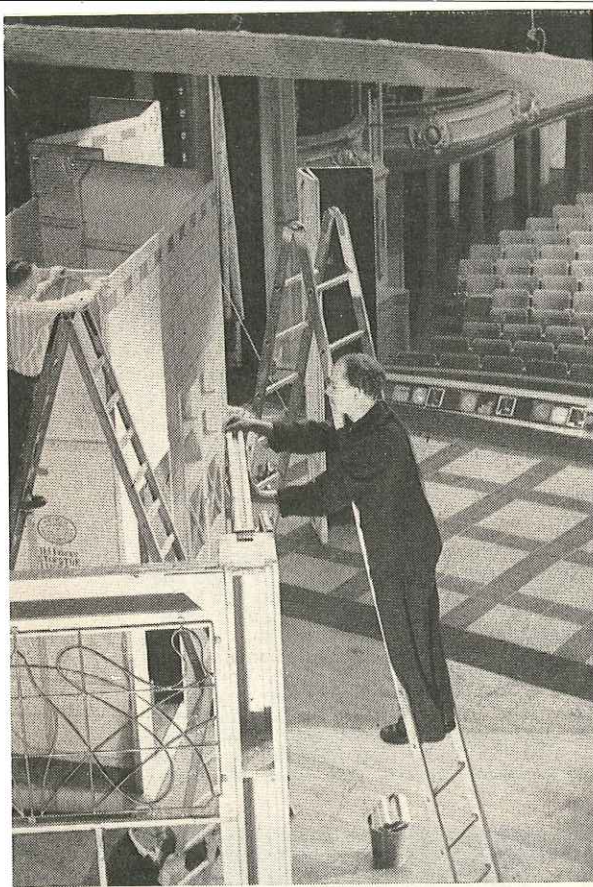
lijk niet een paar meter verderop in het duister verrichten. De plaatsen waar de meubels verrijzen hebben we op het kleed gemerkt. Ook op de toneelwanden staat aangegeven waar de diverse kastjes, doeken, schilderijen, zullen hangen. Het moet allemaal precies kloppen. Een generale repetitie is voor ons óók een generale”. Met deze „ons” bedoelt de toneelmeester de twaalf man personeel van zijn afdeling. In 1923 werkte de heer Meulink al bij het Rotterdamse theater, dat door het bom-

De heer W. Hubel bedient de belichtings-apparatuur aan de hand van het draaiboek.

bardement werd vernield. In 1945 begon hij als tweede toneelmeester in de enige schouwburg van Nederland, welke het predikaat Koninklijke voert. Sinds zes jaar is hij eerste toneelmeester. „In de oorlog heb ik niet bij het toneel gewerkt” vertelt hij. „In dat Duitse theater zag ik niet veel”.

Zijn plaatsvervanger is de heer L. J. v. d. Zalm en verder werken bij deze afdeling, die het toneelspelen technisch mogelijk

Vóór de voorstelling: de heren J. van der Knaap (links), C. G. Meulink en (gedeeltelijk zichtbaar) H. van Poelgeest bouwen een decor op.

maakt, de heren J. C. Knies (stoffeerder), F. A. Holsnijders (timmerman), J. v. d. Knaap (voorman), C. J. de Kruyf (trekker), G. M. A. Kins (bankwerker), C. G. Meulink (requisiteur), S. Muller (toneelknecht), G. Tj. de Jongh (toneelknecht), D. G. P. Corver (assistent-timmerman) en H. v. Poelgeest (toneelknecht).

De werktijden van deze ploeg mensen („ik kan niet zonder hen” zegt de heer Van Leersum) zijn officieel van 10 uur 's morgens zonder onderbreking om naar huis te gaan tot 15 uur 's middags.

's Avonds om half acht moeten zij weer opkomen tot de voorstelling is afgelopen. „Maar” vertelt de toneelmeester. „Voor ons is de voorstelling niet afgelopen nadat het doek voor de laatste maal is gevallen. Wanneer het publiek naar huis gaat en de acteurs zich afschminken, voeren wij nog een inspannende een-acter op, getiteld: het afbreken. De decors kunnen de volgende ochtend vroeg al weer naar elders moeten worden getransporteerd”.

Een belsegnal verbreekt het gesprek en de heer Meulink staat op „Changement” zegt hij en kijkt op zijn horloge. Bij de repetitie deden wij er vijf minuten over,

ik ben benieuwd hoe lang het nu zal duren”.

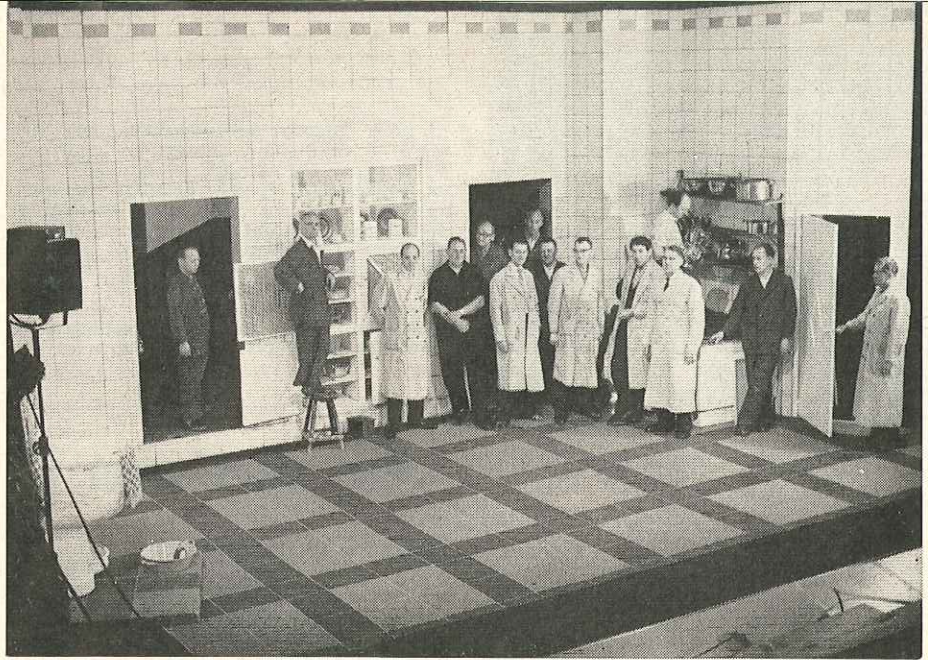
Het kostte vier minuten tijd eer de kersttuin op het toneel getransformeerd was in een ouderwetse kamer. Terwijl de ene toneelknecht in rap tempo een grasveldje oprolde en als extra „groen” nog een groepje struiken meenam, schoof een ander een kast op zijn plaats. De toneelmeester hielp mee een geweldige wand, met ramen en deuren en al, te verschuiven. Op hetzelfde moment zakte uit die haast onpeilbare hoogte van het gebouw een nieuwe achtergrond naar beneden. Een toneelknecht balanceerde met een blad met karaf en glazen, enkele toneelspelers probeerden een bank, de brandweerman gaapte..... Ineens was het over. De gordijnen zoefden weer open en het spel ging door.

In zijn kantoor laat de toneelmeester een plattegrond van het toneel zien. De totale diepte bedraagt 18,57 meter, de totale breedte 17,32 plus zijtonelen (aan iedere kant één) 13 meter = 30,32 meter, de totale hoogte is 18 meter. De toneelopening van manteau tot manteau is 9,20 meter. Deze maten markeren het werkterrein van de toneelmeester en zijn mannen. Binnen deze ruimte verzorgen zij de opstelling van een kamer, desgewenst met een complete stad op de achtergrond, van een landschap, van alles wat de toneelschrijver bedacht heeft, de regisseur heeft opgenomen, de inspiciënt heeft uitgewerkt. De inspiciënt is op het toneel een belangrijk man. Dat geldt natuurlijk voor iedereen, want niemand kun je er missen, maar de inspiciënt is duidelijk een spil. Hij heeft contact met de toneelmeester en met de chef-elektriciën, die de verlichting regelt. De onderdelen, die het toneelspel mogelijk maken, moeten op de centimeter nauwkeurig, op de seconde precies, in elkaar grijpen. En de inspiciënt (voor de Haagsche Comedie de heer J. ten Kate) vervult daarbij een hoofdrol.

De toneelmeester is blij, dat hij als enige toneelmeester van Nederland over een draaischijf met een diameter van vijftien meter beschikt.

Dit in 1929 aangebrachte draaitoneel maakt het mogelijk om door juiste decor-groeperingen verschillende tafereelen tegelijk op te bouwen. „Dat geeft vele voordelen” legt de heer Meulink uit „toen bijvoorbeeld op een middag „etude voor één hand” ging kon ik op de andere helft van de schijf het stuk „jalouzie” opbouwen, dat 's avonds moest worden vertoond”.

De arbeid achter de schermen bestaat uit een vrijwel continu opstellen en afbreken, maar hoe paradoxaal het ook klinkt, het letterlijk afbrekende werk is hier in figuurlijke zin opbouwend! Het hoort er nu eenmaal bij. Toch kan het de mensen aan het hart gaan, wanneer een bijzonder knap decor onherroepelijk plaats moet maken voor een ander. De toneelmeester wijst op een achterwand, waar een schilderij naast een gewei hangt. „Zo is het mooi” zegt hij. „Je kan hier natuurlijk ook

Toneelbouwers zelf voor het voetlicht. Van links naar rechts de heren G. M. A. Kins, H. van Poelgeest, L. J. van der Zalm, G. Tj. de Jongh, F. A. Holsnijders, J. de Munnik, D. G. P. Corver, J. van der Knaap, G. J. Dutscher, W. van Tol, S. Muller, M. J. Th. Meulink, C. G. Meulink en W. Hubel.

een beschilderd doek neerhangen, maar dan is de illusie niet zo volkomen. Op deze manier, die wel wat meer moeite kost, is het resultaat voor het publiek veel echter". De attributen om het „zo echt mogelijk te maken" staan bijeen in het domein van zijn broer, de heer C. G. Meulink: in de requisietenkamer. Ergens in de katakomben van het vroegere paleis van de prins van Nassau Weilburg bevindt zich dit rariteiten-kabinet, waar men vrijwel nimmer vergeeft uit put. Maar men dient er wel de weg weten, in deze collectie van helmen, zwaarden, doodshoofden, schilderijen, lampen, klokken, schilden, kunstbloemen, vazen, borstbeelden, kandelars, vogelkooitjes.....

Na dit uitstapje koerst de toneelmeester weer naar zijn toneel. De hijsinrichting, waar de heer De Kruyf, die onlangs zijn zilveren jubileum in de schouwburg vierde, doorgaans werkt, wordt met de hand bediend. Deze inrichting bevindt zich, van de zaal uit gezien, uiterst links van het toneel. Naar believen laat de heer De Kruyf een bospartij zakken of een blauwe horizon. Deze doeken en decorstukken zijn bijzonder zwaar (plm. 200 kilo) en om de zaak in tegenwicht te houden hangen er aan de 54 „trekken" losse contragewichten, die op elkaar kunnen aansluiten en per stuk 15 kilo wegen.

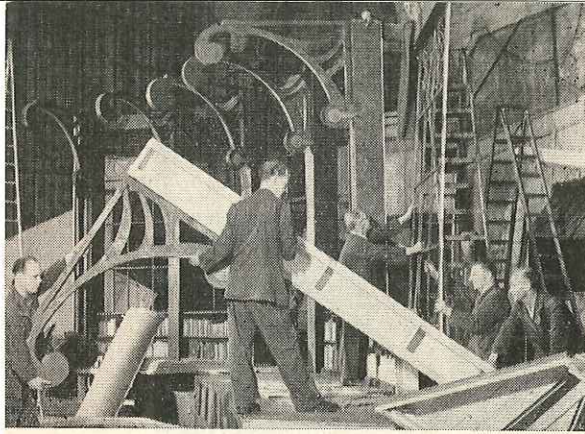
Veelal staat de trekker in het donker te werken en de inspicieënt kan hem met een rood lampje waarschuwen paraat te zijn, wanneer er weer een of ander fries naar beneden moet. De kunst is om dit onhoorbaar te doen, niet met een luide klap op de planken, zodat de toeschouwers

in hun stoelen opschrikken. Van tevoren zijn er aan de verschillende kabels witte strikken gebonden, die aangeven „tot hier en niet verder".

Dichtbij deze indrukwekkende apparatuur leidt een stalen trap, zo steil als een scheepsladder, naar het domein van de elektriciens. Chef van deze afdeling, welke de lampen brandende houdt, is de heer W. A. Hubel. Zijn plaatsvervanger is de heer W. F. van Tol en assistenten zijn de heren H. Caboord en J. de Munnik. De laatste fungeert tevens als hulpstoker.

Met trots toont de heer Van Tol de sinds augustus 1958 nieuwe toneelbelichtingsinstallatie (elektromagnetisch, 2 meter hoog, 1,20 meter breed). Eén man kan thans een voorstelling verzorgen, die de meest uitgebreide belichtingstechniek vereist. Men beschikt over 120 automatische regelmogelijkheden. „Iedere lamp is regelbaar" vertelt de heer Van Tol „van zwak tot vol". Ook biedt de installatie de mogelijkheid van het op tijd instellen der gewenste lichtstanden voor de 53 vaste schijnwerpers en andere lichtbronnen (schijfverlichting, brandschermverlichting, horizonverlichting, portaalbrugverlichting, herzen). De tijden variëren van 1,2 seconde tot 12 minuten.

De heer Van Tol spreekt smakelijk over voltages en ampères zoals een ander over zijn twaalfuurtje. Op de vraag: wat zijn herzen? wijst hij op de lange, smalle, horizontaal gerichte lichtbakken, niet ongelijk aan de verlichting, die men in de stad op sommige kruispunten kan waarnemen. „We kunnen verschillende kleuren geven" zegt hij en drukt op een schakelaartje.

De heren G. M. A. Kins, C. G. Meulink, H. van Poelgeest, J. van der Knaap, D. G. P. Corver en (op de ladder) G. Tj. de Jongh.

Inderdaad, achtereenvolgens gloeien de kleuren rood, blauw, oranje en geel. Die verlichtingstechniek in de Koninklijke Schouwburg is op zichzelf een verhaal waard. Thans zij volstaan met de mededeling van directeur Van Leersum, dat de verlichting bij de nieuwere stukken een steeds belangrijker rol gaat spelen (in het algemeen: minder decors, meer verlichting). De lichten gaan in zekere zin de

plaats van de decors innemen. Zij helpen de fantasie van de toeschouwer op weg. Tenslotte: met de nieuwe installatie van de Schouwburg is het mogelijk vrijwel alles wat gewenst wordt in een stuk te „leveren“.

Er valt in de Koninklijke Schouwburg, waar aan de lopende band voorstellingen worden gegeven (voor de jeugd, voor personeelsverenigingen, voor het „gewone publiek) hetzij door de Haagsche Comedie

of door andere gezelschappen, nog veel meer te ontdekken achter de schermen. Er is een administratie, er zijn oevreuses en suppoosten, er zijn artisten. Iedereen speelt er zijn rol, figuranten bestaan er niet. Tezamen zorgt men er voor, dat het publiek kan genieten. Op deze wijze, in hecht teamwork, ontstaat een resultaat, dat „als vanzelf“ schijnt te worden geboren. Slechts de mensen achter de schermen weten hoeveel transpiratie er voor die inspiratie is nodig geweest!

Wie weet waar 2

Hier volgt de tweede foto van de serie van zes. Het gaat, in tegenstelling tot de vorige keer, niet om een groot opvallend gebouw, maar een klein kantoor waar dagelijks duizenden passeren.

Inzenders dingen weer mee naar de maandprijs van f 2,50, met uitzondering van het personeel, dat werkt bij de gemeentelijke tak van dienst/bedrijf, waarvan op de foto een deel van een dienstgebouw te zien is.

Die collega's komen wel in aanmerking voor plaatsing op de ranglijst van goede inzenders, die na de serie zal aanwijzen wie de hoofdprijs krijgt.

Inzendingen binnen 14 dagen na het verschijnen van dit nummer naar Kamer 3133 van het Stadhuis. Gaarne duidelijk vermelden: Tak van dienst en adres van dit gebouw, uw eigen naam en waar u werkt.